

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
2008

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1

A1.1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τους αριθμούς της Στήλης Α (γεγονότα) αντιστοιχίζοντάς τους με τις χρονολογίες της Στήλης Β (περισεύουν δύο χρονολογίες).

Στήλη Α: ΓΕΓΟΝΟΤΑ	Στήλη Β: ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ
1. Απόβαση ελληνικού στρατού στη Σμύρνη	1927
2. Εμφάνιση της κοινοβουλευτικής ομάδας των Ιαπώνων	1923
3. Ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος	1920
4. Συμφωνία της Άγκυρας	1919
5. Σύμβαση της Λοζάνης	1906
	1908
	1930

Μονάδες 10

A1.2. Να αιτιολογήσετε γιατί:

- α. Ήταν θετική η συμβολή της υπερπόντιας μετανάστευσης στην ελληνική οικονομία πριν από τους Βαλκανικούς πολέμους.
- β. Στην Ελλάδα κατά το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα δεν προέκυψαν ταξικά κόμματα.
- γ. Η συνεργασία Κεμάλ – Μπολσεβίκων λειτούργησε ως ταφόπετρα του Ποντιακού ζητήματος.

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

A2.1. Με ποιους τρόπους υποκινήθηκε και μεθοδεύτηκε ο πρώτος διωγμός του 1914 εναντίον των Ελλήνων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας;

Μονάδες 15

A2.2. Ποια ήταν η στάση της Ελληνικής Κυβέρνησης (μονάδες 5) και ποια ήταν η αντίδραση των Μεγάλων Δυνάμεων (μονάδες 5) αμέσως μετά την επίσημη έκδοση του πρώτου ενωτικού Ψηφίσματος των Κρητών (24 Σεπτεμβρίου 1908) και μέχρι το 1910;

Μονάδες 10

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Β1

α. Ποια επίπτωση είχε για την ελληνική οικονομία η ήττα του Βενιζέλου στις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920;

Μονάδες 10

β. Πώς η νέα κυβέρνηση αντιμετώπισε το οικονομικό αδιέξοδο, που δημιουργήθηκε από την ανάκληση του ιδιόμορφου εξωτερικού δανείου, το οποίο είχε εγκριθεί από τους Συμμάχους, για να χρηματοδοτηθεί η συμμετοχή της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο;

Μονάδες 15

Στην απάντησή σας να συνδυάσετε τις ιστορικές σας γνώσεις με τις σχετικές πληροφορίες που παρέχει το ακόλουθο κείμενο.

Κείμενο

Τελικά, το 1922 η κυβέρνηση επέβαλε έναν ιδιότυπο συνδυασμό υποτίμησης και εσωτερικού δανείου. Όσοι κατείχαν τραπεζογραμμάτια¹ (δηλαδή περίπου οι πάντες, όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα στην Ελλάδα) υποχρεώθηκαν να τα διχοτομήσουν, να ανταλλάξουν το μισό τραπεζογραμμάτιο με κρατικά ομόλογα και να κρατήσουν το άλλο μισό, το οποίο διατήρησε την ονομαστική αξία του ολοκλήρου. Αλλά και τα νέα χρηματικά μέσα που απέκτησε έτσι το Δημόσιο δεν έσωσαν την κατάσταση: απορροφήθηκαν πολύ γρήγορα από τις συνεχώς αυξανόμενες δημόσιες δαπάνες και τον πληθωρισμό.

¹ τραπεζογραμμάτιο: χαρτονόμισμα

Γ.Β. Δερτιλής, *Ιστορία του Ελληνικού Κράτους 1830-1920*, τ. Β΄, Βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ, Αθήνα 2005, σ.886

ΘΕΜΑ Β2

Αφού αξιοποιήσετε τις πληροφορίες από το ακόλουθο κείμενο και τις συνδυάσετε με τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφέρετε:

α. Γιατί δόθηκε προτεραιότητα στην εγκατάσταση των προσφύγων στη Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη;

Μονάδες 10

β. Ποια μέτρα πήρε η ΕΑΠ για την αγροτική αποκατάσταση των προσφύγων;

Μονάδες 15

Κείμενο

Οι ελληνικές κυβερνήσεις εγκαθιστούν τους πρόσφυγες κυρίως στις πιο εύφορες ελληνικές χώρες, στη Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη, είτε αγροτικά είτε αστικά. Επιδιώχθηκε πρώτα ν' αποκατασταθούν στις περιουσίες που είχαν εγκαταλείψει οι Τούρκοι, αλλά, επειδή οι οικισμοί ήταν συγκριτικά λίγοι κτίστηκαν εκατοντάδες νέοι συνοικισμοί, ορισμένοι από τους οποίους αργότερα εξελίχθηκαν σε αξιόλογα οικονομικά κέντρα. Οι κυβερνήσεις τούς δίνουν γαίες

και τα πρώτα μέσα και ζώα για την καλλιέργεια της γης. Στις χώρες αυτές ιδίως προβαίνουν ακόμη στην εκτέλεση μεγάλων έργων πολιτισμού, ανοίγουν δρόμους, κατασκευάζουν γέφυρες, εκτελούν μεγάλα λιμενικά έργα· επίσης εκτελούν μεγάλα εγχειοβελτιωτικά και αρδευτικά έργα, κυρίως σε τρεις περιοχές, στις πεδιάδες των Σερρών, της Δράμας και της Θεσσαλονίκης: διευθετούν προς όφελος της γεωργίας κοίτες χειμάρρων και μεγάλων ποταμών, όπως του Αξιού, του Στρυμόνα κλπ., που με τις πλημμύρες τους νέκρωναν τις παρόχθιες γαίες σε μεγάλο βάθος, αποξηραίνουν λίμνες [...] και τις γαίες τις παραδίδουν σε ακτήμονες πρόσφυγες και γηγενείς. Έπρεπε ακόμη να γίνουν εξυγιαντικά έργα, για να καταπολεμηθούν οι ελώδεις πυρετοί, ο τύφος, η φυματίωση, να ιδρυθούν ιατρικοί σταθμοί, φαρμακεία κλπ. Τα μεγάλα αρδευτικά έργα μεταβάλλουν την ανάγλυφη όψη της Μακεδονίας και προκαλούν το θαυμασμό των πολιτισμένων λαών.

Απ. Βακαλόπουλος, *Νέα Ελληνική Ιστορία*, σσ. 383-385

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ Α΄

A.1.1.

1. - 1919
2. - 1906
3. - 1927
4. - 1930
5. - 1923

A.1.2.

- α. σελ. 48: «Το 1910 οι πρόοδοι της εθνικής οικονομίας ... εμβασμάτων των μεταναστών».
- β. σελ. 84: «Αντίθετα με άλλες χώρες της Ευρώπης ... του ενεργού πληθυσμού.»
- γ. σελ. 251- 252: «Το πολιτικό γεγονός που λειτούργησε ως ταφόπετρα ... σύμμαχοι με τους Έλληνες».

A.2.1.

- σελ. 138: «Τους πρώτους μήνες του 1914 έγιναν αθρόες μετακινήσεις ... σε βάρος των Ελλήνων».
- σελ. 139: «Οι καταπίεσεις που υπέστησαν οι Έλληνες (στη διάρκεια του πρώτου διωγμού) ... όσοι συνελήφθησαν, εκτελέστηκαν».

A.2.2.

- σελ. 217–218: «Για την επίσημη έναρξη της νέας περιόδου της πολιτικής ζωής στη Κρήτη μετά την έκδοση του επίσημου ενωτικού Ψηφίσματος από την Κρητική Κυβέρνηση (24 Σεπτεμβρίου 1908), σχηματίστηκε προσωρινή διακομματική Κυβέρνηση ... το οποίο απέκοψε τον ιστό της».

ΟΜΑΔΑ Β΄

B1

- α) Το Νοέμβριο του 1920 η φιλοσυμμαχική κυβέρνηση του Βενιζέλου έχασε τις εκλογές και την εξουσία ανέλαβαν τα φιλοβασιλικά κόμματα, τα οποία έσπευσαν να επαναφέρουν τον ανεπιθύμητο στους Συμμάχους βασιλιά Κωνσταντίνο. Οι Σύμμαχοι, σε αντίποινα έσπευσαν να αποσύρουν την κάλυψη του χαρτονομίσματος και έτσι, ένα μεγάλο μέρος της νομισματικής κυκλοφορίας βρέθηκε χωρίς αντίκρισμα.

Για την ευχερέστερη κατανόηση των γραφομένων κρίνεται σκόπιμο να παρουσιαστεί η ιδιόμορφη νομισματική ισορροπία στην Ελλάδα, η οποία ανατράπηκε μετά τις εκλογές του 1920.

Όταν, με την επέμβαση των Συμμάχων ενοποιήθηκε το 1917 η χώρα υπό τον Βενιζέλο, στάθηκε αδύνατο να αναλάβει, χωρίς εξωτερική αρωγή, το κόστος της συμμετοχής στον πόλεμο. Οι σύμμαχοι προχώρησαν τότε σ' έναν ιδιόμορφο δανεισμό της χώρας, που θα είχε οδυνηρές συνέπειες στο μέλλον. Η Γαλλία, η Μεγάλη Βρετανία και οι ΗΠΑ ενέκριναν κατ' αρχήν μεγάλα δάνεια προς την Ελλάδα: 12.000.000 λίρες Αγγλίας, 300.000.000 γαλλικά φράγκα και 50.000.000 δολάρια ΗΠΑ. Ο δανεισμός ήταν όμως θεωρητικός. Τα ποσά δεν εκταμιεύτηκαν ούτε δόθηκαν στην Ελλάδα. Θεωρήθηκαν κάλυμμα για την έκδοση χαρτονομίσματος, με το οποίο η κυβέρνηση του Βενιζέλου θα χρηματοδοτούσε την πολεμική της προσπάθεια. Ένα είδος αποθέματος, δηλαδή, σε χρυσό και συνάλλαγμα, που δεν βρισκόταν όμως υπό τον έλεγχο της χώρας. Η Ελλάδα, πάντως, χρηματοδότησε με τον τρόπο αυτό την πολεμική της προσπάθεια στο μακεδονικό μέτωπο, την εκστρατεία στην Ουκρανία και την Κριμαία, και την πρώτη φάση της στρατιωτικής εμπλοκής στη Μικρά Ασία. Οι συνέπειες της ιδιόμορφης νομισματικής ισορροπίας δεν άργησαν να φανούν.

- β. Πέρα από τις οικονομικές επιπτώσεις που είχε για την Ελλάδα η απόσυρση της κάλυψης του χαρτονομίσματος, ήδη από το 1918 και μετά, ο κρατικό ισολογισμός έκλεινε με παθητικό, ενώ ταυτόχρονα η παρουσία στη Μικρά Ασία εξελίχθηκε σε σκληρό και δαπανηρό πόλεμο. Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα έφτασαν σε πλήρες αδιέξοδο το οποίο αντιμετωπίστηκε με έναν απρόσμενο τρόπο. Λίγους μήνες πριν από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στην Μικρά Ασία, η Κυβέρνηση προέβη σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο, με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. **Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου.**

Ανάλογες είναι και οι πληροφορίες που εξάγονται από το ιστορικό παράθεμα, όπου αναφέρεται ο ιδιότυπος δημοσιονομικός ελιγμός της τότε κυβέρνησης με την επιβολή του εσωτερικού δανείου και παράλληλης υποτίμησης της δραχμής. Στο κείμενο της πηγής σημειώνεται ότι η νομισματική πολιτική είχε υποχρεωτικό χαρακτήρα και αφορούσε όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα στην Ελλάδα (άρα εξαιρέθηκαν οι ξένοι επενδυτές). Με τη διαδικασία της διχοτόμησης του τραπεζογραμματίου ανταλλάχθηκε το μισό με κρατικά ομόλογα, ενώ το άλλο μισό διατήρησε, την ονομαστική αξία του ολοκλήρου.

Χαρακτηριστική είναι η διαφοροποίηση σε σχέση με όσα αναφέρει το κείμενο του σχολικού βιβλίου, στο οποίο σημειώνεται ότι «το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας».

Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000 δραχμές και το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926. Τελικά, ο νομισματικός ελιγμός δεν στάθηκε ικανός να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτατες συνέπειές της. Πράγματι, **όπως σημειώνει και το ιστορικό παράθεμα τα ποσά που εξασφάλισε το ελληνικό δημόσιο με τη διχοτόμηση του χαρτονομίσματος εξανεμίστηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα, καθώς οι αυξανόμενες δημόσιες δαπάνες και ο καλπάζων πληθωρισμός απορρόφησαν το εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο.**

B.2.

α)

Μετά την ίδρυσή της (Σεπτέμβριος 1923), η ΕΑΠ, για την αποκατάσταση των προσφύγων, έλαβε υπόψη της ορισμένα κριτήρια και έδωσε προτεραιότητα στην εγκατάστασή τους στη Μακεδονία και Δυτική Θράκη για τους παρακάτω λόγους:

- ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθούν τα μουσουλμανικά κτήματα και τα κτήματα των βουλγάρων (σύμφωνα με τη συνθήκη του Νεϊγύ – Νοέμβριος 1919). Αυτό θα καθιστούσε τους πρόσφυγες αυτόνομοι σε σύντομο χρονικό διάστημα και θα συντελούσε στην αύξηση της αγροτικής παραγωγής. **Τα παραπάνω πιστοποιούνται και από το παράθεμα, καθώς γίνεται λόγος για τις ελληνικές κυβερνήσεις που εγκαθιστούν πρόσφυγες στις πιο εύφορες ελληνικές χώρες, στη Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη, είτε αγροτικά είτε αστικά. Επίδιώχθηκε πρώτα να αποκατασταθούν στις περιουσίες που είχαν εγκαταλείψει οι Τούρκοι.**
- θα καλύπτονταν το δημογραφικό κενό που είχε δημιουργηθεί με την αναχώρηση των Μουσουλμάνων και των Βουλγάρων και τις απώλειες που προκάλεσαν οι συνεχείς πόλεμοι (1912–1922). Επιπλέον, έτσι εποικίζονταν παραμεθόριες περιοχές.
- υπήρξε μέριμνα να αποκτήσουν οι πρόσφυγες απασχόληση ίδια ή συναφή με αυτή που είχαν στην πατρίδα τους. Έτσι, έγινε προσπάθεια από την ΕΑΠ να εγκατασταθούν γεωργοί πρόσφυγες στα μέρη όπου θα μπορούσαν να συνεχίσουν τις καλλιέργειες που ήδη γνώριζαν. Καλλιεργητές δημητριακών εγκαταστάθηκαν σε πεδινά μέρη της Μακεδονίας και της Δυτικής Θράκης, καπνοπαραγωγοί σε κατάλληλα εδάφη της Ανατολικής Μακεδονίας και τη Δυτική Θράκη, σηροτρόφοι στο Σουφλί και την Έδεσσα.

β)

Η αγροτική αποκατάσταση στο μεγαλύτερο μέρος ήταν έργο της ΕΑΠ. Απέβλεπε στη δημιουργία μικρών γεωργικών ιδιοκτησιών. Η εγκατάσταση των προσφύγων έγινε σε εγκαταλελειμμένα χωριά, σε νέους συνοικισμούς προσαρτημένους σε χωριά και σε νέους αμιγώς προσφυγικούς συνοικισμούς. **Στο κείμενο της πηγής επιβεβαιώνεται η οικοδόμηση εκατοντάδων νέων συνοικισμών, μια και οι λίγοι οικισμοί που είχαν εγκαταλείψει οι Τούρκοι δεν επαρκούσαν για την εγκατάσταση του συνόλου των αγροτών προσφύγων. Παράλληλα, σημειώνεται και η εξέλιξη των νέων οικισμών σε αξιόλογα οικονομικά κέντρα.**

Ο παραχωρούμενος κλήρος ποίκιλλε ανάλογα με το μέγεθος της οικογένειας των προσφύγων, την ποιότητα του εδάφους, το είδος της καλλιέργειας και τη δυνατότητα άρδευσης. Συνήθως ο κλήρος δεν αποτελούσε ενιαία έκταση αλλά τεμάχια αγρών που βρίσκονταν σε διαφορετικές τοποθεσίες. Στην αρχή η διανομή από τις υπηρεσίες εποικισμού ήταν προσωρινή. Θα γινόταν οριστική μετά την κτηματογράφηση από την τοπογραφική υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας. Εκτός από τη γη παραχωρούνταν στέγη εργαλεία, σπόροι, λιπάσματα και ζώα. **Στο ιστορικό παράθεμα επιβεβαιώνονται οι παροχές των κυβερνήσεων στους πρόσφυγες. Ειδικότερα, γίνεται λόγος για την παραχώρηση γαιών, ζώων για την καλλιέργεια της γης και «πρώτων μέσων» με τα οποία πιθανόν νοούνται και οι σπόροι με τα λιπάσματα.**

Για τη στέγαση τηρήθηκε το σύστημα της ανέγερσης των οικιών απευθείας από την ΕΑΠ (εργολαβία) ή της ανέγερσης από τους ίδιους τους πρόσφυγες με τη χορήγηση όλων των οικοδομικών υλικών (αυτεπιστασία). Τα κτίσματα ήταν, συνήθως, δύο δωμάτια, μια αποθήκη και ένας στάβλος. Την αξία του παραχωρούμενου κλήρου θα πλήρωναν οι πρόσφυγες με δόσεις. Ο τίτλος που δινόταν στους κληρούχους ήταν τίτλος απλής κατοχής. Θα γινόταν τίτλος πλήρους κυριότητας αργότερα, μετά την αποπληρωμή του χρέους. Μετά τη διάλυση της ΕΑΠ,- το 1930, τα χρέη των αγροτών προσφύγων ανέλαβε να εισπράξει η Αγροτική Τράπεζα.

Το κείμενο της πηγής παρέχει πληθώρα πληροφοριών για τη δράση της ΕΑΠ. **Ωστόσο, πρέπει απαραίτητως να σημειωθεί η απουσία στο παράθεμα οποιασδήποτε συγκεκριμένης αναφοράς στην ΕΑΠ, αφού ο Απ. Βακαλόπουλος καταγράφει τις ενέργειες των ελληνικών κυβερνήσεων, τις οποίες προφανώς ο μαθητής οφείλει να ταυτίσει με τη δράση της ΕΑΠ.**

Στη συνέχεια παρουσιάζονται σημεία του παραθέματος που συνδέονται με σχετικά δεδομένα του σχολικού βιβλίου τα οποία οι μαθητές, καθώς πρόκειται για ερώτηση ανοικτού τύπου, μπορούν να τα συμπεριλάβουν στην απάντησή τους.

Η άφιξη των προσφύγων στην Ελλάδα, αποτέλεσε μια πρωτοφανή ανθρώπινη τραγωδία, παράλληλα λειτούργησε και ως καταλύτης στη δυναμική της ελληνικής κοινωνίας. Οι χρόνιες ανεπάρκειες της ελληνικής διοίκησης έπρεπε να ξεπεραστούν ταχύτατα, για να αποφευχθεί μια ολική καταστροφή μια και το 1923 και το 1924, οι θάνατοι από τις αρρώστιες μαστίγες της εποχής, τη φυματίωση και την ελονοσία, πολλαπλασιάστηκαν, κάνοντας αναγκαίες και επείγουσες τις αποτελεσματικές παρεμβάσεις. Πράγματι, οι αρρώστιες κατέβαλλαν τους πρόσφυγες που ήταν ταλαιπωρημένοι, πρόχειρα στεγασμένοι και υποσιτιζόνταν. Ο τύφος, η γρίπη, η φυματίωση (κυρίως στις πόλεις) και η ελονοσία (κυρίως στην ύπαιθρο) τους θέριζαν. Σύμφωνα μάλιστα και με στοιχεία της Κοινωνίας των Εθνών, ένας σημαντικός αριθμός προσφύγων πέθαναν μέσα σ' ένα χρόνο από την άφιξή τους στην Ελλάδα. **Τα παραπάνω στοιχεία επιβεβαιώνονται από το κείμενο του ιστορικού παραθέματος, στο οποίο γίνεται λόγος για τα εξυγιαντικά μέτρα στα οποία προέβησαν οι τότε κυβερνήσεις. Ιδρύθηκαν ιατρικοί σταθμοί και φαρμακεία προκειμένου να καταπολεμηθούν «οι ελώδεις πυρετοί, ο τύφος και οι φυματίωση»**

Η έλλειψη γεωργικών εκτάσεων προς διανομή στους πρόσφυγες υποχρέωσε το κράτος να αναλάβει την κατασκευή μεγάλων εγγειοβελτιωτικών έργων, κυρίως στη Μακεδονία, και έτσι αυξήθηκαν οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις. (Στο σύνολο της Ελλάδας οι καλλιεργούμενες εκτάσεις αυξήθηκαν περίπου κατά 50%). **Προς επίρρωση των όσων αναφέρθηκαν, το κείμενο της πηγής καταγράφει τις εξελίξεις στην αγροτική οικονομία της χώρας μετά την άφιξη των προσφύγων. Ειδικά στην περιοχή της Μακεδονίας (πεδιάδες Σερρών, Δράμας και Θεσσαλονίκης) εκτελέστηκαν εγγειοβελτιωτικά και αρδευτικά έργα που περιλάμβαναν τη διευθέτηση χειμάρρων και μεγάλων ποταμών όπως του Αξιού και του Στρυμόνα, αποτρέποντας τις καταστροφικές τους πλημμύρες και την αποξήρανση λιμνών. Χαρακτηριστικά αναφέρεται στην πηγή ότι από τα συγκεκριμένα έργα δεν επωφελήθηκαν μόνο οι πρόσφυγες αλλά και οι γηγενείς ακτήμονες.**

Οι ραγδαίες αλλαγές, τις οποίες προκάλεσαν στη χώρα οι συνέπειες του Μικρασιατικού πολέμου, ανέδειξαν την ανάγκη για σημαντικές επενδύσεις στις υποδομές της χώρας. **Στο ιστορικό παράθεμα αναφέρεται η σχετική δραστηριοποίηση των ελληνικών κυβερνήσεων με την εκτέλεση «μεγάλων έργων πολιτισμού». Σημειώνεται χαρακτηριστικά η διάνοιξη δρόμων, η κατασκευή γεφυρών και η εκτέλεση μεγάλων λιμενικών έργων.**